

robert fišer u samrtnom ropcu

žarko zolotić

Ona me odavno, nemo čeka, ona je odavno poredala figure, pustivši da se pepeo slave i taštine slegne, čiji su požar, diljem svetskog šara, razneli moji brojni biografi, ta ekstravagantna četa vazala. Oh, u to nema sumnje, ona je već povukla prvi potez, postao sam njenim poznanikom, iznenadno jedne noći, naizgled slučajno, premda mislim, sasvim neumitno. Postao sam i više od toga: postao sam njenim miljenikom, znam to vrlo dobro — ta zar se isto tako draženo ne smeša naizgled krotke, tajanstvene ljubavnice? Ona je počela da me posmatra usred bučne turnirske gungule, ali ne uvek, oh, ne uvek. Nje, recimo, nema dok se penjem na tron pobednika, dok mi šahovski establišment dolazi na poklonjenje, ili pak, ako je tu, premda vrlo retko, ona mi ne tapše, ona ne skandira, ona se samo smeši, licem kojeg još nisam ugledao. Ponekad mi, na bes koji me sludiže — namigne, Baš tako: namigne, šeretski. Ponekad, opet, ignorantski pilji u tavanici. »Vi! kažem joj, premda sam odavno postao pametan da bih očekivao odgovor. »Vi se poнашате bestidno. Uljeski, štavise. Ona se slaže ili pak ne slaže, ne znam. Jer, ona čuti, ali ne ravnođušno ili pitomo, o, ne, ne, već uvek i svagda potmulom čutnjom opomene. I podsećanja. Podsećanja kojim me, poput krvica, pratiti i uhodi. Za nju su nevažni — možete li zamisliti, možete li to zamisliti? — svih prethodnih svetskih pravaca, od iskona do danas, kao i još živi, nekoć vladajući, kojega sam, krvlju dakkako, svrgnuo s prestola, ja, nepobediv. Ne znam kuka li na vrata mojih prijatelja, niti je to presudno, najposle. »Čujte, kažem joj, »šta ako odbijem da igram s Vama? Šta onda?« Ne odgovara. Najčešće se povuče, nestane. Ponekad mi se, opet, učini da jeca, kao da je time unižavam. »Oh, ali taman posla! To je poslednje što želim, došapnem joj. Smiri se. »Ja sam plašiv mlađić, nastavim ne bez lukavstva. »Ja sam veoma plašiv mlađić. Ja se bojim, iskušavam je priznanjem konačno iskrenim, konačno ne-pobitnim. Ona se sмеши, ona me podstiče, ona me bodri, premda zna, siguran sam u to, da su mi šanse bez šanse, naprosto bezizgledne. Ponekad, međutim, kažem: »Ne, ja neću igrati sa Vama. Možda ste genij, možda neznačila. Ali ja neću igrati sa Vama!« Ali zamislite: umesto da me proklinje i moli, ona se sada i ne osvrće na moje reči. Ona se ponaša jednostavno tako kao da ne čuje, ili, ako već reči ne dopiru do nje — u šta sam siguran i što me ispunji prezrom, premda još više (ako ne i jedino) jezom — počne da se kezi. Onako kako čine umobolna deca iz obesti. »Recite mi najpre ko ste, to mi recite,« nastavim u drhtavici, dok mi njen smeh zaglušuje uši, »pa ču jednoga dana možda i pristati.« Ali ona čuti, misleći valjda da se šalim ili da su to puste trice, ona samo, usred mastiljavo plavih brda, sedi i čeka. Jer, ona je sigurna da hoću, pa je izlišno to poricati, upravo izlišno i smesno. »Znam, Vi ste kamilak, kažem. Ili: »Vi ste veverica.« Ona potvrđuje. Ali ona nije ni kamilak ni veverica, jasno. Ona je, možda, moja draga. »Da, Vi ste moja draga,« povičem, ali još istoga trenutka shvatim da nije, moja draga je odavno umrla, a osim toga nikada nije vojela zastore. Zastor je deo njene garderobe, samog lica, takođe plav poput vinoigradskog kamena za rastvor, ne, ona nije moja draga. »Ko ste, ko ste Vi?« ponavljam ukleti, danima, sedmicama, a ona se sмеши, čujem, premda najradije ne govori ništa. Ja nisam znao šta da činim, godinama. Nisam to znao ni koliko juče, biću iskren. Ali danas, danas sam smislio plan, neopoziv. Šta mari što će belosvetki vesnici taštine objaviti vest o mom iznenadnom povlačenju s užegle šahovske arene? Šta mari što će me proglašiti genijem koji odlazi i koji se nikad neće povratiti (jer, hoće) ili pak samoljupcem, bednikom i kukavicom (o, hoće, hoće)? Šta je to naspram moje — brižljivo skrivane i čedne, uostalom — čežnje

da njoj, svojoj poznanici, konačno obnažim plavi veo i ugledam lice, šta? Naime, u tome i jeste tajna moga perfidnoga plana, priznajem. »Spreman sam«, reći će joj večeras, šapatom. »Pristajem da igram s Vama. U svojoj ludosti, očekujem da će proplakati. Ili neće? Možda će proplakati ja, pa ja. Ili ćemo oboje čutati. Ne znam hoće li se upodozriti. Ko zna? Hoće li joj se ta moja nenađana odluka učiniti sumnjavom? Hoće li uopšte biti nenađanom? Neizvesno. Izvesno, međutim: još sutra, sešćemo podno onih brda usred peska i otpočeti. Ona je povukla svoj prvi potez, rekoh li. Sutra će biti ja na redu. Uplašen? Možda. Sasvim sigurno: možda. Ali to nije važno, ali to više nije važno. Ni ishod više nije važan. Ne meni. Meni je važno nešto drugo. Smišljam podvalu. Pošto će moći da joj se primaknem, konačno će joj se uneti u lice. Ono je zastrto, ono je skriveno, ono se ne da videti. Ne znam kako, ali će nekako dočekati trenutak kada će jedro moga srca, svagda utruulog, zapahnuti dobri talas krvu, a moja ruka krenuti ka njenom velu — da ga strgne! U tome času, zvona će odjeknuti, zjapeći na nebo, a ja će joj, ozaren, ugledati lice. Ne bojim se što ono nije ni lice kamilke, veverice ili moje drage, neprežaljene. Bojim se, međutim, da ona (oh, toga se još samo bojim, mislim) nema lica. Možda moja verna pratilja niti nema lica, gospodo! Osim ako nije — moje.

trzaj

vojkan trudić

ZLOČIN II

*Obalo,
oganj si božanstva preteće utvare.
Svetiljko bez laži probudjeni zločina,
slast si napora dželata i žonglera
— neumornih oklopa ponosa.
Slasti!*

*Bol prodire u oblik ruže što se muči,
sakriva u smehu strastvenom tame jutarnje,
raspiruje ponizeni požar što se guši.
Slasti!*

*Dopusti da otmeni šapati kržljaju.
zanos saučesnika dahom lagano razruši
— lepotice živahno javljanje
koje proždire guste mirise.
Nezahvalnoj kraljici ponudi
sriljanja divlja, promrzle baštę
gde tinjaju pakosti podejlene.
Izmami obraćune poroka
— predosećanja uvek sličnih rovova.
U poraze plašta mokrih špilja,
pošalji pratrje duž lakonogih pahulja.
Moli da ti prašta
ljubavnice svačene izdaleka
— raskalašane žrtve treska;
ponudi joj patnje
i šištanja jezivih pustinja,
koje brste ispaštanja.*

TRZAJ

*Presedeo na stomaku
izvadene planine,
promukao ljubeći svraku
u krilu lovine,
izvadi rog iz pesnice,
rastopi ga do varnice,
oka nabujala sušom orošenom,
pod pazuhom glavom presovanom,
u kosi uplenetoj travom,
svezanoj na ledu lavom,
vratili suzu u koricu
rogom srži poklopjen,
pepelom lavine sahrani,
pisak, muk, pesnicu.*

klovnovi

dragan grbić

— Pada. Kao klinovi, sneg.

— Već danima. Ne prestaje to belo željezo. — Spremila su poluprazna. Papiri za obloge, izlomljeni. Strah nam se to prikrada. U neposrednoj blizini, šuška.

Svije stegove svojih kopljonoša u unutrašnjosti ove nespokojne postaje, prikolice.

— Znam, preostale su nam još samo četiri tube. Tri sa punjenjem i jedna prazna, da, potpuno prazna.

— Kao što raskošno drovo svojom krošnjom, tim lisnatim svodom, obuhvati, za letnjih žega, odredenu površinu unaokolo — teškom bremenitom senkom: tako i hladnoća — strelicama po vazduhu, podu, metalnim površinama. Kao gad dostavljač. Svojim nanosima. Zatrpana dah. Izbacuje čistine. Poravnavu toplijim zakucima krov...

— Moraو bih se obući.

— Ti si upućen. Ukrao sam novac, vrednosne papire, nakit. Oca. Udarajući ga preko drhtavih usnica, šakom. Da proguta. Ključeve od kola. Majku. U ostavu. Prekrštenih nogu. Lische, čizmice, dragi moj. Šklijoc. I prostor. I vreme u nepropusnu ciradu.

— De, ne žesti se. Evo drži.

— Novčanik? A gde mi je novčanik?

— Nikada ga nisi ni imao.

— Imao sam ga.

— Nisi.

— U njemu je slika.

— Uzmi jednu, tubu. Crvenu sa belim jezgrom? Ili, možda. Belu sa crvenim jezgrom? Tako, odrezaćemo makazicama vrh zaštitne folije. Pa?

— Novčanik...?

— Ne paniči. Ispod kreveta ti je... Zar ne viđi da nogavicama zapinješ za grejno telo.

— U redu. Tu je. Toplotna papira. Zvezket na kane. Odmah će se namazati. Pridrži mi ogledalo. Metalni zgibovi držača ne naležu. Staklo se stalno klima i ispada.

Odvrtkom to. Noktima.

— Drži se. Stoji, treperavo. Prijanja. Lep si.

— Urami me onda.

— Jeden. Dva. Tri. Čekić, sa purpurnom glavom. Kuc, kuc. Dašćice? Lepilo?

— Hej, ote si mi sliku...! Oh, pocepaš si je, pocepaš...!

— Sinoć.

— Šta sinoć? U komadiće! Ne mogu je više sastaviti.

— Vraćajući se sinoć iz kupovine, pronašao sam jednu. Ležala je, tako, blizu rešetke kanalizacionog otvora, iz koga je izbijala smrdljiva i topla, para. Dakle, nepokrivena snegom, već tim dahtavim izlivom, našla se, odjednom, nadohvat mome oku, i... Kasnije sam ih uporedivao. Kroz leće. I kroz odeću. Čudno. Vidim, najviše si pažnje posvetio tankoj, gornjoj usnici. Njome me dodiruješ dok usporeno dišeš, prisnu... Izvoli.

— Revolver?

— Sta ti je? Samo ga pridrži dok se i ja ne obučem, i... da... zaboravimo ovu bezazlenu i krajnje besmislenu, svadu.

— Mislio sam da hoćeš da me ubiješ.

— U roku od dva, najviše tri sata, moramo napustiti ovo područje. Ove nastupe. Ovaj grad. Sigurni postajemo tek kada prodemo gradsku deponiju. A sve do tada: nerasvetljeni mir, batrganje, boje.

— Tvoj žrvanj... Tvoji zupci... Tvoja voda... prljava i... mutna... koja sve prekriva i davi.

— Krajnje je vreme. Zvoni! Zvoni kad kažem! Vrpu, ustima. Zagrizi. Što jače. Precizno i smelo: Cingljin-Cincilin!

— Nepce mi je utrнуло od nepodnošljive, samoće.

— Sabrala ti se koža u skorelu rukavicu.

— Zubni kožne, stršeće, resice.

PRVO OBRAĆANJE PRISTIGLOM POSLUŽITELJU: Konačno. Doterali ste kola. Prikaćite

ih. Ulje. Benzin. Gospodinove proteze? Termos, sa kafom. Sendviči... Primetili ste, možda, nekog, da se šunja, juče? danas? oko ove moje pokretnice kuće?

— Naše kuće.

— Dobro. Naše kuće.

DALJNJE OBRAĆANJE POSLUŽITELJU: Niste. Ipak, za svaki slučaj proverite i tvrdoručnu gumenu. Putevi su u neravninama, udubinama, nazubljenim ulegnućima... A vi? Kako i gde sa vama sada? Podrazumeva se. Nastavljate sa tom netipičnom dresurom. Znate i sami gde cete ih pronaći.

— Odlazimo.

— Pada. Preko umivaonika. Na liniju. U les. Prekrio je, zaokružio, i zakucao, sva naša nadanja — polagana u stvari, kao u hrbat šake: lek, igla.

— Nisi video! Najbolje izvodenje u proteklom nekoliko godina!

— Pukotine, rasedi, uvale, i jaruge — široke su i neprelazne. Da barem posedujemo nespustane nebeske kuke koje svuda, u vremenu, imaju čvrste, uhodane tremove, za zakačinjanje. Pa da sve te prošle, silne dogadaje, dovučemo na potpuno pusto mesto. Negde izvan naše kože. A ipak: narukvice, lancići, porod. I da tako, tu, na tom mestu, sagradimo novo zdanje, svoj drugi život, očišćen i nem, kao naklon. Samo... Taj suludi vozač. Sećaš li se? Odvezao te u bolnicu. Presedeo celu noć u čekanici: bđio. Po operaciji. Njemu su upućivali ono: žao nam je... Posećivao te. Izmicao gusku. Ravnao plahte. Nisi, podigao optužnicu. Dao si izjavu kojom si istakao svoju nesmotrenost. Cinilo ti se, nekakva žena u venčanici pretrčava ulicu. I bol. I bol mrska, tamna i tupa. I heo si sa njom. Preko stepeništa, do visokih, masivnih drvenih vrata. Napokon. Postali ste unutrašnji prijatelji... Počeo je dolaziti na

porodične ručkove. Ali twoji roditelji, twoja sestra — oni su mu se gadili. Rekao ti je da ga njihovi pogledi, njihovi pokreti, uopšte njihovo ponašanje, oblepaju — odvratnom i smrdljivom smesom preterane ljudnosti. Nakon takvih, poseta sa napadom, iscrpljen i zgaden, ali na neki neobjašnjiv i krajnje tajanstven način — ljubak: lupao je vratima od kola, davao gas, i isčezavao... Naposletku, nagovorio te... Ne... Prisilio. Ne. Dobrovoljno si izvršio njegov pakleni naum. Potom ste otputovali. U iznajmljenoj prikolici. Vašoj kući. Kućici. Leglu. U smeru preostale kazaljke na satu.

— Skinuću: 1. malo pomade: 2. čista maramicica: 3. komadić vate... A to što spominješ, onu, u venčanici, nju bolje — jer nije ona tako vredan ukras, niti je ona plameni dah potreban našim košuljicama — ostavi pored ležajeva. Neka prazni. Neka uvija. U ovako skučenom prostoru, i samo njen prisustvo bi ugrozilo, a ako ne ugrozilo a ono, bar, znatno usprijevo, svaki naš pokušaj: pokret. Ona bi samo stvarala razdor i izazivala sumnju. Recimo: pregača, kuhinjski nož...

— Pada.

— Néću. Gotovo spremam, neću!

— Već danima.

— Sve dok se ne smiriš, ne postaneš stalozelenji, nijedna moja reč upućena tebi neće sadržavati dobrodošlicu. Do tada, do taloženja, ili još bolje — do doslikavanja tog tvog pokretnog dekora, nežnim, možda zlatnim bojama — isčitavaču jučerašnja izdanja novina.

— Klovnovi.

— Potpuno si poludeo. Evo, vraćam ti oružje... Krećemo?

— Padaju klovnovi, kažem.

(Misleći pritom, na sasvim obične, sasvim hladne, mokre, i migoljave... pahuljice).

pripeka

milan maksimović

Stajao je na nagnutoj razmedi triju ulica. Veliki nagnuti prostor, još veći zbog malog mesta kome ne liči tako nešto, i malih razbacanih kuća oko njega, prostor koji ih je razdvajao, sfernog oblika, popločan i prljav, kao da je sa mukom upijao sunce.

Cekao je tog lekara sa kojim se još kasno sinoć, u stvari u mrklu noć, dogovorio da se nadu i da ga odvede gore.

Sunce je nesnosno peklo.

Podbuli pijanac, potpuno obnevideo i skoro na ivici pada, stajao je u raskrećenom razmaku dve bandere na uglu.

Miloš je već sada umoran i uporno, kao da je znao da će doktor da bude netačan, uporno u sebi a spolja miran ne samo zato što i onako nije moglo da se išta drugo učini, stajao na suncu i pripeci skoro na ivici razuma, i cekao.

Lako je mogao da ode u senku na čošetu, odatle se tako lepo video mesto tog njihovog valjda ne, imaginarnog sastanka. Ali bojao se da će time da prekine, naruši, tu i tako tanku nit obaveze, i da je to najmanje što može da uradi sa Milena, gore samog, još uvek malog i ako okruženog urednom kućom i spokojnim zelenilom oko nje.

Iza leda, baš osećajući da je u potolini, dolažeći od planine toliko manje u ovoj nizini, širila se pripeka, gurajući crnim oblacima nesnosnu toplotu. Pijani čovek je, nesigurno i kao da se u znoju i svemu zamagljenom ipak prisećao potrebe za uspravnosću nemoćno i ne uspevajući to, pokušao da zaviri iza ugla čatrlje — kafane. Miloš je i dalje mirno stajao. Razmišljaо je da li da zapali novu cigaretu. U ustima mu je već bilo gorko i suvo, i već je nekakav strah počeo da se širi po znojovom telu. Strah da ipak neće moći da išta učini za bolesnog sina. Išta, osim svoje brige i truda čoveka laika.

Onda je polako i nekako klatareći se pod tetrom nevelikog i ipak vidljivo teškog zavežljaja, stala pored njega, žena sa smešno velikim šeširom. Ne celim šeširom, nego obodom šešira. Središnji deo je bio čak besmisleno mali. Kao kardinalska kapica. Sve joj je to bilo malo,

pa je pravila još veću senku ispred lica novinama koje su se stalno lomile i mlitavo padale, a grimasa je postajala još izrazitija. Sve je na njoj doživeo kao obezličeno osim tankih čarapa do kolena, sa vidljivo širokom gumenom trakom, očigledno za mnogo dužu haljinu. I očigledno ne za ovo vreme. »I to mi sada pada na pamet!« Ali se ipak vratio tom licu koje ga je utuklo dok je još dolazio; licu kome je sunce smetalo u toj meri, da je verovatno i zbog neke druge, manje svetlosti, vremenom dobilo nabran i ukočen, kao skamenjen, izraz smeha. Slika smeha koji je bio sve, samo ne to. Licu mladem nego što su godine tog istog tela, istog a tako različitog, hoda, ruku, malo naduvenih nogu, licu skoro mlade puti i belih, vidljivo obnaženih zuba sa jednim sekutićem toliko nepravilnim i štrecićim, da je sve nabrano prema očima a razvучeno oko usta, delovalo kao razdrana a ipak nasmejana pa ukočena maska.

»Gde li je do sada?! Da li da odem ponovo u bolnicu? A ako se mimoidemo?! Tako izgledaju tetke nekih dečačića, tetke koje nikada nisu imale dece, nikada se nisu udavale, i mnogo kasnije, mnogo, misle da je to zbog nesreće ljubavi. Skoro uvek uspevaju da sebe ubede u to. O čemu ja to mislim?! O čemu! To je zbog nemoći, a i ne vredi da kukam. Da li da se vratim gore, kod Milena? Ne. To je besmisleno. Opet sam to samo ja, bez lekara, bez lekova, samo sa čajevima, njegovim znojem, mojim lažno ohrabrujućim smeškovima i njime tihim i uplašenim. Šta će ova žena pored mene? Pa da, tu je stanica. Čeka kao i ja. Ma ne, to nije to!«

Laste su se mahnilo i sa nekim pištanjem koje je prvi put doživljavalo kao krštenje, strmolagljivale sa velikih visina do pred samu zemlju, i sve mu je ličilo na nešto posuvršeno, izbećeno, a ne kao u smiraj dana kada se bube smiruju, i lov nekako zgusnutih rojeva ptica, na velikim visinama, caruje. Caruje razreden, a ipak premezjući sve nebo.

Visoko gore, nekako kao zračeće u toplim trunkama, sunce je vidljivo prošlo veliki deo luka. Ipak luka. I ako je podne.

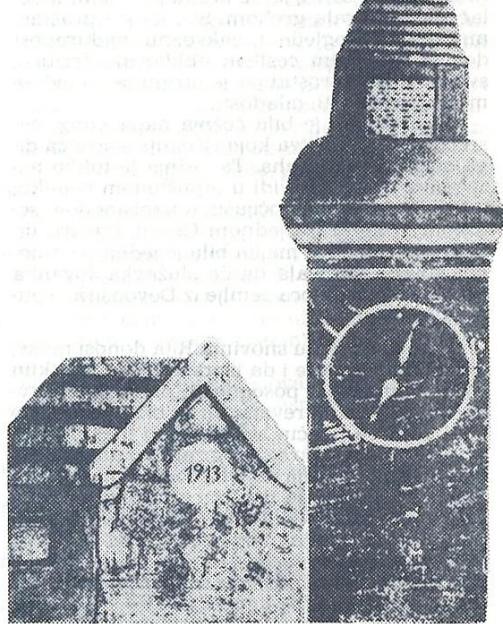
Doktora nije bilo.

Onda je video da laste ipak, i ako u deliriju pred nevremem, kao u sutoru, tamo gore u visinama, organizovano i u grupama, strelovito menjajući pravac, pune kljunove. Za svoje mlađe? Možda i za njih.

Žena je i dalje, ukočenog osmejka sa senkom nad licem, čekala da se pojavi autobus. Po neki put bi joj se ta skrama na licu umorila skoro do drhtaja mišića, lice bi dobilo običan a tako neprepoznatljiv izraz, da se odmah vrati tamo gde je i bilo, sa još više iskeženim zubom.

Pijani čovek je nestao.

»Tako je sve lepo počelo od kada smo Milen i ja došli ovamo. Tako su se sve veze sa ljudima lepo i prirođeno uklapale jedna u drugu, polako i obično. Ljudi me se sećali iz doba kada sam ja bio kao on. A, evo, sada kada je toliko potrebna pomoć, sve je nekako zategnut i izvitopereno. Sa osećajem da reč nije reč. Grešim. Ima još bolesnih ljudi. Nije to... nisu to toliko tačno odmereni odseci vremena kao kad se... nešto ujednačeno, automatski proizvod. A ako taj doktor sada sedi negde u hladu pored bunara, u hladu, vlažnom i prijatnom, i piće hladnu vodu posle slatka? Sa zdravim ukusanima, razdraganim, jer je bolest prošla. A, ako je u kafani? Pod onom lipom je prijatno da ne može biti prijatnije. Evo, opet vidim, skoro,

gračika Ilijane Stojanović

čujem, kako sam sasvim svesno počeo da razgovaram sam sa sobom. Unutra glasno. A spolja tako mirno. I bezizrazno. Kao da puštam vreme da samo teče. A ipak, da sve, tamo, budu saopšteno u glas, kao eho svega dobrog. Drugog. Ipak drugog. Ipak dobrog... jer, sve je bilo teško. Teško znojem a ne mukom. Teško radom i naprezanjem a stalno optočeno smisom i radošću.«

Tri ulice su se ulivale u prazan prostor. Sunce je obilovalo sve.

Laste su nestale. Ostavivši zavežljaj na suncu, žena se sklonila u hlad. Otuda, odande, kao nešto upereno, to više nije bila slika zaustavljenog smeha, nego muke i nečeg zgrčenog.

Na uglu, pod čepenkom, pijani čovek se opet pojavio. Više zureći nego trepčući, kao razdvajajući nasrtljivu svetlost, od ipak providne tame. Kao kratko spasenje. Sve ga je pritisnivalo. Omorina, obnevidelost, neverovatan strah a prigušen, i ako se panico šrio. I ta niska streja koju ne sme da pogleda, a zna, da je odmah tu, gore.

Sve.

Više nije bilo zavežljaja. Ni žene.